

Dönem : 1
Toplantı : 2

MILLET MECLİSİ S. Sayısı : 234 e | c i e k

(Toplantı yılı : 1)

İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca, Sivas Milletvekili Cevad Odyakmaz, Aydın Milletvekili Orhan Apaydın ve Erzincan Milletvekili Sadık Perinçek'in, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesinin düzenlenmesi hakkında kanun teklifi ve Geçici Komisyon raporu (2/273)

18 Haziran 1962

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

«Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesinin düzenlenmesi hakkında kanun teklifi»imiz gerekçesiyle birlikte ilişikte sunulmuştur.

Gereğinin ifasını derin saygılarımızla rica ederiz.

İstanbul Milletvekili
C. Kırca

Sivas Milletvekili
C. Odyakmaz

Aydın Milletvekili
O. Apaydın

Erzincan Milletvekili
S. Perinçek

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesinin düzenlenmesi hakkında kanun teklifi

GENEL GEREKÇE

Anayasanın 127 nci maddesinin 3 ncü fıkrası, «Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi kanunla düzenlenir» demektedir.

Bu özel kanunun, Sayıştaya bâzı münzam vazifeler veren bir kanun olamayacağı; Sayıştay denetlemesinin, Anayasanın aynı maddesinin 1 nci fıkrasıyla genel ve katma bütçeli dairelere hasredilmiş olmasından açıkça anlaşılmaktadır. Kaldı ki, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin denetlenmesinin teknik bakımdan farklı bir mahiyet taşıması da bunu gerektirmektedir.

Anayasanın 127 nci maddesinin 3 ncü fıkrası, Temsilciler Meclisi Genel Kurulunda bir önergeyle teklif edildiği şekliyle, teşriî denetlemenin Türkiye Büyük Millet Meclisi «adına» yapılacağı yolunda bir hüküm ifade ediyordu. Bu hüküm, Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunca bu fıkra yeniden kaleme alınırken değiştirilmiş ve teşriî murakabenin yasama organına bağlı bir kurul tarafından onun adına yapılması mecburiyetini istilzam eden «adına» kelimesi metinden çıkarılarak, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin, her halde, yasama organınca bizzat denetleneceğini gösteren bir ibare konulmuştur. Komisyonun teklif ettiği bu metin de Genel Kurulca kabul edilmiştir. Diğer taraftan, aynı maddenin 1 nci fıkrasında, Sayıştayın genel ve katma bütçeli daireler üzerinde yapacağı denetin yasama organı «adına» olacağı açıkça belirtilmiştir. Aradaki bu fark da, durumu izah etmeye kâfi gelir.

Gerçekten, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin denetimi, bu teşebbüsler hakkında yasama organı önünde siyasi sorumluluğu taşıyan Bakanlar Kurulunun ve Bakanların bu teşebbüsleri denetliyecek olan (ve hâlen, Umumi Murakabe Heyeti adını taşıyan) kuruldan bâzı murakabe faaliyetlerinde bulunmasını talebetmelerini gerektirebilir. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin denetiminin merkezî en yüksek icra organı seviyesinde ve ona bağlı olarak yer alacak bir kurul tarafından yapılmasındaki idari ve teknik zaruretler, böyle bir kurulun teşkilini gerektirirken; bu kurula muvazi olarak bir

de yasama organına bağı ayrı bir kurulun kurulması lüzumsuz olur. Merkezî en yüksek icra organına bağı olarak vazife görecek böyle bir kurulun, aynı zamanda, Hükümetçe Kamu İktisadi teşebbüsleri hakkında güdülen fiyat, istihsal, yatırım ve sair konulardaki siyasetin tatbikatının icaplarının yerine getirilip getirilmediğini denetlemek vazifesi ile de tevhiz edilmesinin gerekebileceği düşünülürse; böyle bir vazifenin yasama organına bağı bir kurula verilemeyeceği de anlaşılır. Bu sebeplerle, bu kanun teklifi, Umumi Murakabe Heyetinin yeniden Başbakanlığa bağlanmasını öngörmüştür. Bu, Anayasanın 127 nci maddesinin 2 nci fıkrasının yukarıda izah edilen muhtevası muvacehesinde, aynı zamanda, Anayasanın 5 ve 6 nci maddelerinde yer alan fonksiyonlar (kuvvetler) ayrılığı ilkesinin icaplarından biridir.

Bununla beraber, Umumi Murakabe Heyeti, her ne kadar, kamu sektörü politikasının mütalalarını, denetimine esas olmak üzere, icra organından alacak ve onun talebedeceği murakabe faaliyetini de - kanunen muntazam yapacağı denetten ayrı olarak - yapmak durumunda bulunabilecek ise de; bu kurulun, her halükârda, bütün murakabe faaliyetinde yersiz baskı ve tesirlerden masun olarak çalışması da, bizzat icra organının hakikati öğrenmesi ve kendi siyasetinin başarı derecesini ölçebilmesi bakımından zaruridir. Ancak, bunun çaresi, bu kurulu, fonksiyonlar ayrılığı ilkesine rağmen yasama organına bağlamak olmayıp, Umumi Murakabe Heyeti üyelerinin kanuni statülerinde, zatişleri konusunda gereken teminata sahip kılınmalarını sağlamaktır. Bu busus ise, bu kanun teklifinin konusunun dışında kalmaktadır.

Öte yandan; bu kanun teklifi, 17 Haziran 1938 tarihli ve 3460 sayılı Kanunun derpiş ettiği teşriî murakabeye nisbetle çok daha tam ve geniş bir teşriî murakabeyi öngörmektedir. Gerçekten, 3460 sayılı Kanunla kurulan Umumi Heyet, bir kısım teşriî organ üyeleriyle idari mekanizmanın mensuplarından kurulduğu halde; bu kanun teklifi, Anayasanın sarih emrine uymak suretiyle, kamu iktisadi teşebbüslerinin murakabesinde yasama organını her iki kanadiyle ve tam olarak görevlendirmiştir.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. — Bu madde ile, bir Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu kurulmaktadır. Anayasada, bu tarz karma komisyonların teşkilini engelliyen hiçbir hüküm olmadığına; aksine, bütçe konusunda böyle bir komisyonun bizzat Anayasa tarafından kurulmuş olduğuna bu vesileyle işaret etmek lâzımdır.

Bu Karma Komisyonun kuruluşunda, Millet Meclisi ile Cumhuriyet Senatosunun karşılıklı oranları üye tamsayısı miktarlarına göre tesbit edilirken, aynı zamanda, Anayasanın 85 nci maddesinin siyasi parti gruplarının kuvvetleri oranında temsili gerektiği yolundaki âmir hükmüne de uyulmuştur.

Madde 2. — Bu madde ile, Karma Komisyonun, diğer komisyon başkanlık divanlarına nisbetle, özel yetkileri olan, Başkanlık Divanı düzenlenmektedir.

Madde 3. — Bu madde ile, Anayasanın bütçe konusunda vaz'ettiği sisteme muvazi bir teşriî murakabe esas tesbit edilmiştir.

Denetleme, pek tabii olarak, eskiden de olduğu gibi, ibra kararları yoluyla ve bir genel görüşme şeklinde olacaktır.

Madde 4. — Bu madde ile, bu kanun teklifinin hedef tuttuğu kamu iktisadi teşebbüsleri tarif edilmektedir.

Bu târifin, teşriî murakabenin şumulünün tesbiti bakımından zaruri olduğu muhakkaktır. Filhakika, idarecilik ve işletmecilik noktai nazarından, mefhum olarak, İktisadi Devlet Teşebbüsleri ile kamu iktisadi teşebbüsleri birbirinden ayrılabilir. Kamu sektörünün reorganizasyonu konusunda bâzi çalışmalar yapıldığı ve bu çalışmalar sonunda bir kanun tasarısının sevk edileceği bilinmektedir. İdari ve teknik zaruretler, bu tasarının, kamuya aidolmakla beraber, bâzi kurumların reorganizasyonunun dışında tutulması veyahut ayrı tanzim şekillerine bağlanması tarzında bir esas kabul etmesini gerektirebilir. Kaldı ki, zaman içinde değişen ihtiyaçlar bu gibi esasların da değişme-

sini gerektirebilir. Ancak, Anayasanın 127 nci maddesinin 3 ncu fıkrasının kastedtiği denetimin, kamu fonlarıyla kurulu bütün teşebbüslerin ve kamu fonlarıyla kurulmasa bile bazı kamu yetkileri kullanan ve kamu hizmetleri gören özel kanunlarla kurulmuş kurumların denetlenmesini de içine aldığı şüphesizdir. İşte, bu sebeptendir ki, bu maddede, kamu iktisadi teşebbüsünün teşriî murakabe bakımından tam ve şâmil bir tarifi verilmiştir.

Bu tarif sayesinde, bu kanun teklifinde derpiş edilen denetime, kamu yetkilerine sahibolan Merkez Bankası gibi teşekküller tâbi olacağı gibi; kamu otoritesini haiz olarak sosyal hizmetlerde bulunan İşçi Sigortaları Kurumu gibi teşekküller de bu denetime tâbi tutulacaklardır.

Bu kanun teklifinin, kamu fonlarıyla kurulmuş teşebbüs ve kurumlar üzerinde öngördüğü denetimden sadece, üniversitelerin, Devlet Radyo - Televizyon İdaresinin, mahallî idarelerin ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yani Ticaret ve Sanayi Odalarıyla borsaların ve benzeri odalarla esnaf teşekküllerinin kurdukları kurumlar ve teşebbüsler istisna edilmiştir. Bu istisna, bu teşebbüs ve kurumları kuran teşekküllerin ve idarelerin Anayasa ile tanınmış olan özelliklerinin bir sonucudur. Gerçekten, özerk teşekküllerin özerklik vasfı, bunların kendi kurdukları teşebbüs ve kurumları da bizzat denetlemelerini gerektirir. Bununla beraber, bunlar hakkındaki yasama organları denetimi, genel teşriî denetim yollarına başvurmak suretiyle yapılabileceği gibi; Anayasanın 94 ncu maddesinde derpiş edilen millî bütçe yoluyla de yapılabilecektir. Ayrıca, bu kanun teklifinde derpiş edilen Karma Komisyonun da bunlar hakkında gereken malûmatı talebetmesi - ve ibra konusu olmamakla beraber - bunlar hakkındaki raporların da yasama meclislerindeki genel görüşmede ele alınması mümkündür.

Madde 5. — Bu madde ile, 3460 sayılı Kanunla derpiş edilen umumi heyet, artık hiçbir görevi kalmadığından kaldırılmaktadır.

Madde 6. — Bu madde ile, umumi murakabe heyeti, eskisi gibi, Başbakanlığa bağlanmaktadır. Bu vesileyle, genel gerekçedeki mülâhazalar, burada da aynen tekrarlanır. Ancak, heyetin adı «Yüksek Denetim Kurulu» olarak değiştirilmektedir.

Madde 7. — Bu madde ile, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Umumi Heyeti kaldırılmıştır.

Madde 8. — Bu madde ile, Elektrik Etüt İşleri Dairesi Umumi Heyeti kaldırılmıştır.

Geçici madde — Bu madde ile, işbu kanun teklifiyle kaldırılan mevzuat yürürlükte iken muamelesi tamamlanmamış rapor, bilânço ve kâr ve zarar hesaplarının bu teklifte derpiş edilen Karma Komisyonca derhal ele alınması ve bu maksatla, Karma Komisyonun ilk seçiminin toplantı yılının başı beklenmeden yapılması hükme bağlanmıştır.

Madde 9. — Bu madde, yürürlüğe giriş tarihini göstermektedir.

Madde 10. — Bu madde ile, yürütme mercileri gösterilmiştir. Kanun teklifinin bazı maddeleri Türkiye Büyük Millet Meclisi, bazı maddeleri ise Bakanlar Kurulunca yürütüleceğinden, her iki organ da bu maddede zikredilmiştir.

Uzun Vâdeli Plânın yürürlüğe konması ve bütünlüğünün korunması hakkında kanun teklifi, T. B. M. M. Bütçe Karma Komisyonunun seçilmesi ve çalışma usullerinin düzenlenmesi hakkında kanun teklifi, Kamu iktisadi teşebbüslerinin T. B. M. M. nce denetlenmesinin düzenlenmesi hakkında kanun teklifi ve Yüksek Murakabe Heyetinin kuruluş, görev ve yetkileri ile Kamu İktisadi Teşebbüslerinin denetimi hakkında kanun teklifini incelemekle görevli Geçici Komisyon raporu

Millet Meclisi

Geçici Komisyonu

Esas No: 2/273

Karar No: 4

8.7.1963

Yüksek Başkanlığa

Komisyonumuz, 21 Haziran 1963 günü Birleşiminde, İstanbul Milletvekili Coşkun Kırcı, Siyasal Milletvekili Cevad Odyakmaz, Aydın Milletvekili Orhan Apaydın ve Erzincan Milletvekili Sa-

dık Perinçek'in 18 Haziran 1962 tarihli «Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesinin düzenlenmesi hakkında kanun teklifi» ni incelemek üzere birinci toplantı yılında kurulmuş olan Geçici Komisyonun Millet Meclisi Sıra Sayısı : 234 numaralı vesikada yer almış bulunan 2 Temmuz 1962 tarihli, karar No: 4 ve esas No: 2/273 sayılı raporunu tekabül etmek üzere gereken tetkikatı yapmış ve aşağıdaki hususları kararlaştırmıştır :

Komisyonumuz, teklifin gerekçesi ile yukarıda zikri geçen Geçici Komisyon raporuna esas itibarıyla katılmaktadır.

Komisyonumuz, eski raporun 1 nci maddesinde, Millet Meclisi Anayasa Komisyonunun Millet Meclisi İçtüzüğü ile ilgili olarak aldığı kararlara uygun olarak gereken değişiklikleri yapmış; aynı raporun 2 nci maddesinde de Millet Meclisi İçtüzüğü bakımından Anayasa Komisyonunca komisyonlarda başkanlık divanı olmadığı yolunda alınmış olan karara uygun değişiklikleri gerçekleştirmiş; 3 ncu maddede bazı redaksiyon değişiklikleriyle yetinmiş; 4 ncu madde de ise bazı redaksiyon değişiklikleri yaptıktan başka, bu maddenin 1 ve 2 nci fıkralarında zikredilenlerden olmamakla beraber kendilerine bazı kamu görev ve yetkileri verilmiş olan özel kanunlara tabi kurumların bu kanuna tabi olabilmesi için de ayrıca, bunların galip vasfının bazı kamu hizmetlerini yürütmek olması şartına ilâve etmiştir; bu suretle, kendilerine - meselâ, bazı hallerde müdahale satışları yapmak yetkisi verilmiş olan - bir kısım zirai kooperatifler, bu kanunla tesis edilen denetim sisteminin dışında bırakılmışlardır. Bu gibi kurumlar hakkında yasama meclislerinin Anayasamızın 88 nci maddesinin 2 nci fıkrası gereğince Meclis araştırması açmaya daima yetkili olduğu bu vesileyle belirtilir. Aynı maddeye ilâve edilen bir fıkra ile, kanun kuvvetini haiz milletlerarası anlaşmalar gereğince işbu maddenin kapsamına girse dahi özel teşebbüsten sayılması gereken teşebbüsler (Ezeümle, Ereğli Demir - Çelik İşletmesi Türk Anonim Şirketi), bu kanunun tesis ettiği denetimin dışında bırakılmıştır. Aneak, bu halde de; yasama meclislerinin Anayasamızın 88 nci maddesinin 2 nci fıkrasını tatbika yetkili oldukları tabiidir. Nihayet, bundan başka, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının operasyonları hakkında Anayasamızın 94 ncu maddesinde söz konusu millî bütçe tahminlerini gösteren raporda gerekli bilgilerin verilmesi esasen zaruri olduğundan, bu kurum da bu kanunla kurulan denetim sisteminin dışında bırakılmıştır; bu kurum hakkında da Anayasamızın 88 nci maddesinin 2 nci fıkrasının daima uygulanabileceği bilhassa belirtilir. Bundan başka, eski raporda metne eklenmiş olan 6 ncu madde, bu maddeye tamamiyle değişik esaslar dairesinde nakledilerek, bu kanunun kapsamına girip de genel kurulları Ticaret Kanununa veya özel kanunlarına tabi olan kurumlar için yasama meclislerinde yapılacak genel görüşme sonunda her hangi bir oylama yapılmıyacağı belirtilmiştir.

Komisyonumuz, eski raporda metne eklenen 5 ncu maddeyi redaksiyon değişikliğine tabi tutarak kabul etmiştir.

Komisyonumuz, Yüksek Murakabe Heyetinin bağlantısı ile ilgili teklif maddesini değiştirerek ve 6 ncu madde olarak benimsemiştir.

Komisyonumuz, teklifte 5 ncu madde ve eski raporda 8 ncu madde olarak yer alan metni 7 ncu madde olarak kabul etmiştir; aneak, bu maddenin 2 nci bendinde yer alan husus, İktisadi Devlet Teşekkülleri reorganizasyonu kanunu tasarısı ile esasen halledilmiş olduğundan, bu bent çıkarılmıştır.

Komisyonumuz, teklifte 7 ncu madde ve eski raporda 9 ncu madde olarak yer alan maddeyi 8 ncu madde olarak aynen benimsemiştir.

Komisyonumuz, teklifte 8 ncu ve eski raporda 10 ncu madde olarak yer alan metni 9 ncu madde olarak benimsemiştir.

Komisyonumuz, eski raporda metne eklenmiş olan 11 ncu maddeyi 10 ncu madde olarak ve 1 ncu geçici madde ile 3 ncu geçici maddeyi aynen kabul etmiştir.

Komisyonumuz, 2 ncu geçici madde olarak mülga Geçici Komisyon tarafından metne ilâve edilmiş olan maddede söz konusu olan Millî Korunma Kanununun 51 nci maddesi gereğince yasama organına sevk edilmiş olan raporlarda bahis konusu fonlar mezkûr kanun gereğince genel

ve katma bütçeli idarelere mütedavil sermaye olarak verilmiş olduğu cihetle, bu mütedavil sermayelerin 5 nci madde gereğince Sayıştayın kesin hesap Kanunu prosedürü içersinde denetlenmesi esasını kabul etmiş; ancak, bu fonlar esasen tasfiye edilmekte olduğundan maddenin geçici niteliğini muhafaza eylemiştir.

Komisyonumuz, teklifte 9 neu madde ve eski raporda 12 nci madde olarak yer alan metni 11 nci madde olarak kabul etmiştir.

Komisyonumuz, teklifte 10 neu madde ve eski raporda da 13 nü madde olarak yer alan metni değiştirerek 12 nci madde olarak kabul etmiştir.

Öncelik ve ivedilikle Genel Kurula havale edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Geçici Komisyon Başkanı

Balıkesir

4 nü maddeye muhalifim.

Muhalefet şerhim eklidir.

A. A. Bolak

Balıkesir

F. İslimyeli

Sözcü

İstanbul

C. Karca

Kâtip

Adana

A. Bozdoğanoglu

Malatya

A. Akşit

Muhalefet Şerhi

Metnin 4 nü maddesi, « kamu iktisadi teşebbüsleri » nin tarifini yapmaktadır. Anayasanın tarifsiz ve özel bir yol tesbit etmeksizin bıraktığı bu konuda kanun yapıcının belirli hukuki ölçülere ve « toplum yararı » nı gerçekleştirme düşüncesine dayanması gereklidir. Madde metninde, bir teşebbüsün « kamu iktisadi teşebbüsü » sayılması için « kamu nakdi » ve « kamu hizmeti » kriterlerine dayanılmış ve hangi hizmetin « kamu hizmeti » sayılacağıın tesbiti ise, dolaylı olarak siyasi heyetlere terk edilmiştir. Millet adına « kamu nakdi » nin denetlenmesi yetkisinin, bünyesinde taşıdığı bütün « özür ve güç » ler malûme olan siyasi heyetlere, ekonomik konulara hudutsuz müdahale imkânı tevlihetmesinde kamu yararı yoktur. Kaldı ki, yasama organınca âmme nakdinin ve mamelekinin denetimini, yasama organının yürütme organını denetimi yolları içinde gerçekleştirmek de mümkündür. Bu sebeple, teklifin özünü teşkil eden bu maddeye ve tesbit ettiği usule aykırı düşünceye sahibim.

Balıkesir

A. A. Bolak

İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca, Sivas Milletvekili Cevad Odyakmaz, Aydın Milletvekili Orhan Apaydın ve Erzincan Milletvekili Sadık Perinçek'in teklifi

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesinin düzenlenmesi hakkında kanun teklifi

T. B. M. M. Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu

MADDE 1. — Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenebilmesini sağlamak üzere, Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunca seçilecek onbeş Cumhuriyet Senatosu üyesi ile Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilecek otuzbeş milletvekilinden ibaret bir Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu kurulur. Bu Karma Komisyon üyeleri, her toplantı yılı başında seçilir.

Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda mevcut siyasi parti grupları ve siyasi parti grubu mensubu olmıyanlar, her Meclisin kontenjanı içinde o Meclisteki sayıları oranında temsil edilirler. Bir Mecliste siyasi parti grubu mensubu olmıyanların oranı sadece bir kesirden ibaretse, bunlar o Meclisin kontenjanı içinde temsil edilmezler.

Her Mecliste hangi siyasi parti gruplarınca ne kadar aday gösterileceği önceden o Meclisin Başkanlık Divanınca tesbit olunur. Siyasi parti grubu mensubu olmıyanların temsili 2 nci fıkra gereğince mümkünse, onlara düşen sayı da Başkanlık Divanınca belirtilir. Başkanlık Divanınca tesbit edilen bu sayılara, oranları aksettirmemesi noktasından itiraz edilebilir. Bu takdirde, itiraz, ilgili Meclisin Genel Kurulunda görüşülerek karara bağlanır. Siyasi parti grupları, kendilerine düşen sayı kadar aday gösterirler; siyasi parti grubu mensubu olmıyanlar, kendileri veya ilgili Meclisin üyelerince aday gösterilirler. Meclisler Genel kurullarında seçim gizli oyla yapılır; seçim sonucu, siyasi parti gruplarına ve siyasi parti grubu mensubu olmıyanlara ayrılmış sayılara uygun düşene kadar oylama tekrarlanır.

Bu Karma Komisyon üyeliği, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Senatosunun diğer bütün karma komisyon, komisyon ve geçici komisyonları üyeliğiyle bağdaşabilir.

Başkanlık Divanı

MADDE 2. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu Başkanlık Divanı, bir Başkan, bir Başkanvekili, bir Genel Sözcü ve bir Kâtipten kuruludur.

Başkanlık Divanı, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin durumunu, genel iktisat politikası, işletmecilik ve faaliyetlerinin mevzuata uygunluğu noktalarından incelenmek üzere, gerekli gördüğü raporları tâyin eder ve Alt - komisyonları kurar.

Alt - komisyonlarda Bakanlar Kuruluna katılan siyasi parti grupları temsil edilir.

Genel Sözcü, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin genel durumu ile doğrudan doğruya ilgilenir.

T. B. M. Meclisinin Kamu İktisadi Teşebbüslerini denetlemesi

MADDE 3. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu, Yüksek Denetim Kurulu veya kanunla onun yerini alacak kurulun raporlarıyla Bakanlar Kurulunun sevk edeceği veyahut kendisinin Başbakanlıktan talebedeceği diğer raporları inceler ve gerektiği takdirde, mahallinde araştırmalar yapar. Her teşebbüsün bilânçosuyla kâr ve zarar hesaplarını ihtiva etmesi gereken bu raporlar, bir yıl önceki duruma aidolmak üzere her Mart ayı sonunda Millet Meclisi Başkanlığına Başbakanlıkça sunulur ve derhal Karma Komisyona havale edilir. Karma Komisyon, inceleme ve araştırmalarını raporun kendisine havale edilmesinden itibaren en çok doksan gün içinde tamamlar.

Geçici Komisyonun deęiştirilmesi

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesinin düzenlenmesi hakkında Kanun

T. B. M. M. Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu

MADDE 1. — Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesini sağlamak üzere, Cumhuriyet Senatosunca seçilecek onbeş Cumhuriyet Senatosu üyesi ile Millet Meclisince seçilecek otuzbeş milletvekilinden ibaret bir Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu kurulmuştur. Bu Karma Komisyon üyeleri, her toplantı yılı başında seçilir.

Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisinde mevcut siyasi parti grupları ve siyasi parti grubu mensubu olmayanlar, her Meclisin kontenjanı içinde o Meclisteki sayılarının yüzde oranında temsil edilirler.

Her Mecliste hangi siyasi parti gruplarınca ve siyasi parti grubu mensubu olmayanlardan ne kadar aday gösterileceği önceden o Meclisin İçtüzüğüne göre tesbit edilir. Bu sayılara yüzde oranlarını aksettirmemesi noktasından her Meclisin İçtüzüğüne göre itiraz edilebilir ve bu itirazlar, ilgili Meclisin İçtüzüğüne göre karara bağlanır. Siyasi parti grupları, kendilerine düşen sayı kadar aday gösterirler; siyasi parti grubu mensubu olmayanlar, kendileri veya ilgili Meclisin üyelerince aday gösterilirler. Seçim, her Meclisin kendi İçtüzüğüne göre yapılır. Siyasi parti grubu mensubu olmayanların temsili, siyasi parti gruplarının temsili engelliyekse, siyasi parti grupları, her halde, kendilerine düşen sayıları aşmamak kaydıyla tercih olunur.

Bu Karma Komisyon üyeliği, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Senatosunun diğer bütün karma komisyon ve geçici komisyonları üyeliğiyle bağdaşabilir.

Başkan, başkanvekili, genel sözcü ve kâtip

MADDE 2. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu, her toplantı yılı başında bir başkan, bir başkanvekili, bir genel sözcü ve bir kâtip seçer. Bunlardan başkan ve başkanvekili aynı Yasama Meclisinin üyesi olamaz; genel sözcü ve kâtip için de aynı hüküm uygulanır.

Başkan, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin bir veya birkaçının durumunu, genel iktisat politikası, işletmecilik ve faaliyetlerin mevzuata ve Uzun Vâdeli Kalkınma Plânına uygunluğu noktalarından incelenmek üzere, gerekli gördüğü sayıda raportörler seçebilir. Bu raportörler her toplantı yılı başında seçilir.

Genel sözcü, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin genel durumu ile doğrudan doğruya ilgilenir.

T. B. M. M. nin Kamu İktisadi Teşebbüslerini denetlemesi

MADDE 3. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu, Yüksek Denetim Kurulunun raporlarıyla Başbakanlığın sevk edeceği diğer raporları inceler. Her teşebbüsün bilançosuyla kâr ve zarar hesaplarını ihtiva etmesi gereken bu raporlar, esas itibarıyla bir yıl önceki duruma aid olmak üzere en geç her Kasım ayı sonunda Millet Meclisi Başkanlığına Başbakanlıkça sunulur ve derhal Karma Komisyona havale edilir. Karma Komisyon, incelemelerini, raporun kendisine havale edilmesinden itibaren en geç doksan gün içinde tamamlar.

Karma Komisyonun bütün Kamu İktisadi Teşebbüslerini kapsayan raporu Cumhuriyet Senatosu Genel Kuruluna sevk edilir. Karma Komisyonun gerekli görmesi yahut Cumhuriyet Senatosu

Teklif

Karma Komisyonun raporu Cumhuriyet Senatosu Genel Kuruluna sevk edilir. Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulu bu rapor üzerinde en çok on gün süren bir genel görüşme açar ve bu genel görüşme sonucunda, raporlar hakkındaki görüşlerini ve mevzuata aykırı fiillerden cezai veya malî sorumluluğu gerektirir gördüklerini Millet Meclisine bildirir.

Millet Meclisi Genel Kurulu, Karma Komisyon raporu üzerinde, Cumhuriyet Senatosunun 2 nci fıkra gereğince ulaştığı sonuçlarla birlikte, genel görüşme açar. Bu genel görüşme en çok yirmi gün sürer. Bu genel görüşme sonucunda, Millet Meclisi Genel Kurulu, bilânçolarla kâr ve zarar hesaplarını onaylamak suretiyle Kamu İktisadi Teşebbüslerini ibra eder ve mevzuata aykırı fiillerden cezai veya malî sorumluluğu gerektirir gördüklerini, gereken kanuni işlem yapılmak üzere, Başbakanlığa bildirir; Anayasanın 90 ncı maddesi hükümleri saklıdır.

Onaylanan bilânçolar ile kâr ve zarar hesapları, Resmî Gazetede, Millet Meclisinin 3 ncü fıkra gereğince alacağı kararlar birlikte yayınlanır.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin tarifi

MADDE 4. — Ödenmiş sermayesinin en az yarısı kamu tüzel kişilerince sağlanmış olan kurumlarla bu kurumların ödenmiş sermayesinin en az yarısını sağlamış oldukları diğer kurumlar, hukukî şekil ve mahiyetlerine, haklarında uygulanan kanunlara ve gördükleri hizmetlere bakılmaksızın, bu kanuna tabidirler.

İdarenin özerk kuruluşlarının, mahallî idarelerin ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının 1 nci fıkraya uygun olarak kurdukları kurumlar ile bu kurumların 1 nci fıkraya uygun olarak kurdukları kurumlar, bu kanuna tabi olmayıp denetimleri özel kanunlarına göre yapılır.

1 ve 2 nci fıkralarda zikri geçenlerden olmamakla beraber, kendilerine bâzı kamu yetkileri verilmiş olan özel kanunlara tabi kurumlar hakkında da 1 nci fıkra hükmü uygulanır. Kamu yararına çalışan dernekler, bu fıkra hükmüne tabi değildir.

Kamu niteliğindeki meslek kuruluşları bu kanun anlamında kamu tüzel kişisi sayılırlar.

1, 2 ve 3 ncü fıkralarda zikri geçen kurumlar da, bu kanun anlamında kamu tüzel kişisidirler.

veya Millet Meclisi genel kurullarından birinin talebetmesi hallerinde, belli bir veya birkaç Kamu İktisadi Teşebbüsü için Karma Komisyon raporu ayrı olarak da Cumhuriyet Senatosu Genel Kuruluna sevk edilebilir.

Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulu, bu rapor üzerinde en çok on gün süren bir genel görüşme açar ve bu genel görüşme sonunda bilânçolar ile kâr ve zarar hesaplarının tasvibedilip edilmesi hakkındaki görüşlerini Millet Meclisine bildirir, Millet Meclisi Genel Kurulu, Karma Komisyon raporu üzerinde, Cumhuriyet Senatosunun 3 ncü fıkra gereğince ulaştığı sonuçlarla birlikte, genel görüşme açar. Bu genel görüşme en çok yirmi gün sürer. Bu genel görüşme sonunda Millet Meclisi Genel Kurulu, bilânçolarla kâr ve zarar hesaplarını tasvibetmek suretiyle Kamu İktisadi Teşebbüslerinin ibra edilmesi hususunu karara bağlar.

Tasvibedilen bilânçolar ile kâr ve zarar hesapları Resmî Gazetede Millet Meclisinin 4 ncü fıkra gereğince alacağı karara atfen yayınlanacak bir Türkiye Büyük Millet Meclisi kararına ek olarak yayınlanır. Millet Meclisi tasvibetmeme kararı vermişse, bu husus, bu karara atfen Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararı olarak yayınlanır.

Bu madde uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetimine tabi Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile bu Kamu İktisadi Teşebbüslerinin iştirakiyle kurulan diğer Kamu İktisadi Teşebbüslerinin denetimi, üst teşebbüsün denetimi ile birlikte yapılır. Değişik Kamu İktisadi Teşebbüslerinin iştirakiyle kurulmuş olan böyle bir teşebbüsün hangi üst teşebbüsle bir arada denetime tabi tutulacağı hususunda esas ödenmiş iştirak miktarı üstünlüğüdür; bu miktarlar eşitse, bu husus Karma Komisyonca karara bağlanır.

T.B.M.M. nin denetimine bağlı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin tanımı

MADDE 4. — Ödenmiş sermayesinin en az yarısı kamu tüzel kişilerince sağlanmış olan kurumlarla bu kurumların ödenmiş sermayesinin en az yarısını sağlamış oldukları diğer kurumlar, hukukî şekil ve niteliklerine, haklarında uygulanan kanunlara ve gördükleri hizmetlere bakılmaksızın, bu kanuna tabidirler. Bu kurumlar ile mahallî idareler ve Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile 2 nci ve 3 ncü fıkralarda yazılı kurumlar, bu fıkra anlamında kamu tüzel kişisi sayılırlar.

Mahallî idarelerin ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ödenmiş sermayesinin en az yarısını sağladıkları kurumlar ve bu kurumların ödenmiş sermayesinin en az yarısını sağlayarak kurdukları kurumlar, bu kanunun kapsamı dışındadırlar. Ancak, bu fıkroda söz konusu kurumların ödenmiş sermayesinin en az diğer yarısı, bu fıkroda söz konusu mahallî idareler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve kurumların dışında kalan 1 nci fıkra anlamındaki kamu tüzel kişilerince sağlanmışsa, bunlar hakkında da 1 nci fıkra hükmü uygulanır.

1 ve 2 nci fıkralarda söz konusu edilenlerden olmamakla beraber, kendilerine bâzi kamu yetki ve görevleri verilmiş olup da galip vasfı bu kamu hizmetlerini yürütmek olan özel kanunlara tabi kurumlar hakkında da 1 nci fıkra hükmü uygulanır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, bu kanun hükümlerine tabi değildir.

Milletlerarası anlaşmalar gereğince özel teşebbüsün idaresine bırakılan teşebbüsler, bu kanun hükümlerine tabi değildir.

Bu maddenin 1 ve 3 ncü fıkralarının kapsamı içine girip de genel kurulları Türk Ticaret Kanununa veya özel kanunlarına tabi şirket ve kurumlar hakkında da bu kanun hükümleri uygulanmakla beraber, bunların bilânçolarıyla kâr ve zarar hesapları ve bunlar hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonunca hazırlanan raporlar ile ilgili olarak her hangi bir oylama yapılmaz; bunlar, sadece genel görüşme konusu olur.

Teklif

Umumi heyetin kaldırılması

MADDE 5. — Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan İktisadi Teşekküllerin teşkilâtiyle idare ve murakabeleri hakkında 17 Haziran 1938 tarihli ve 3460 sayılı Kanunun 4 ncu maddesinin 1 nci bendi, muaddel 5 nci maddesi, 6 ncı maddesi ve muaddel 24 ncü maddesinin 2, 3, 4, 5 ve 6 ncı fıkraları kaldırılmıştır.

Yukardaki fıkrada bahis konusu kanunun 39 ncu maddesinin 1 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

«26 ncı madde gereğince kurulan müesseseler, Bakanlar Kurulu kararıyla, hissedarlarının Türk olması ve hisse senetlerinin nama muharrer bulunması şartıyla, limited veya anonim şirket haline konulabilir.»

Umumi Murakabe Heyetinin durumu

MADDE 6. — 17 Haziran 1938 tarihli ve 3460 sayılı Kanuna ek 15 Temmuz 1960 tarihli ve 23 sayılı Kanunun 10 ncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

«Madde 10. — Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan İktisadi Teşekküllerin teşkilâtiyle idare ve murakabeleri hakkında 17 Haziran 1938 tarihli ve 3460 sayılı Kanunun 7 nci maddesi gereğince kurulan Yüksek Denetim Kurulu, Başbakanlığa bağlıdır. Başbakan, Yüksek Denetim Kurulu ile ilgili işlerin yürütülmesini bir Devlet Bakanına tevdi edebilir.

1 nci madde şümulüne giren teşekküllerin murakabesi bu kurul tarafından yapılır.

Özel idare ve belediyelere ait iktisadi teşebbüslerin murakabesi, bu idarelerin kendi organları tarafından yapılır.

Yüksek Denetim Kurulu, 17 Haziran 1938 tarihli ve 3460 sayılı Kanunun 10 ncu maddesi gereğince hazırlıyacağı raporları, Başbakanlığa sunar. Raporların gereken organ, kurum, daire ve teşekküllere dağıtımını Başbakanlıkça yapılır.»

M. T. A. Umumi Heyetinin kaldırılması

MADDE 7. — 14 Haziran 1935 tarihli ve 2804 sayılı Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Kanununun 17 ve 18 nci maddeleri kaldırılmıştır.

E. İ. E. D. Umumi Heyetinin kaldırılması

MADDE 8. — 24 Haziran 1935 tarihli ve 2819 sayılı Elektrik İşleri Etüt Dairesi teşkiline dair Kanunun 17 ve 18 nci maddeleri kaldırılmıştır.

Sayıştay denetimine tabi döner sermayeler

MADDE 5. — Anayasanın 127 nci maddesinin 1 nci fıkrası gereğince Sayıştayın denetimine tabi olan genel katma bütçeli dairelerin idare ettikleri döner sermayelerin denetimi de Sayıştayca yapılır. Bunlar hakkında da Anayasanın 128 nci maddesi hükümleri uygulanır.

Yüksek Denetim Kurulunun Başbakanlığa bağlanması

MADDE 6. — 17 Haziran 1938 tarihli ve 3460 sayılı Kanuna ek 15 Temmuz 1960 tarihli ve 23 sayılı Kanununun 10 ncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

«Madde 10. — Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan İktisadi Teşekküllerin teşkilâtıyla idare ve murakabeleri hakkında 17 Haziran 1938 tarihli ve 3460 sayılı Kanununun 7 nci maddesi gereğince kurulan Yüksek Denetim Kurulu Başbakanlığa bağlanır. İktisadi Devlet Teşekkülleriyle müesseseleri ve iştirakler hakkında kanunun kapsamına giren teşekkül ve müesseselerin denetimi bu kurul tarafından yapılır.

Özel idare ve belediyelere ait iktisadi teşebbüslerin denetimi, bu idarelerin kendi organları tarafından yapılır.

Yüksek Denetim Kurulu, 17 Haziran 1938 tarihli ve 3460 sayılı Kanununun 10 ncu ve 24 ncü maddeleri gereğince hazırlayacağı raporları, Başbakanlığa sunar. Raporların gereken organ daire, kurum ve teşekküllere dağıtımını Başbakanlıkça yapılır.»

Umumi Heyetin kaldırılması

MADDE 7. — Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan İktisadi Teşekküllerin teşkilâtıyla idare ve murakabeleri hakkında 17 Haziran 1938 tarihli ve 3460 sayılı Kanununun 4 ncü maddesinin 1 nci bendi, muaddel 5 nci maddesi, 6 ncü maddesi ve muaddel 24 ncü maddesinin 2, 3, 4, 5 ve 6 ncü fıkraları kaldırılmıştır.

M. T. A. Umumi Heyetinin kaldırılması

MADDE 8. — 14 Haziran 1935 tarihli ve 2804 sayılı Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Kanununun 17 ve 18 nci maddeleri kaldırılmıştır.

E. İ. E. D. Umumi Heyetinin kaldırılması

MADDE 9. — 24 Haziran 1935 tarihli ve 2819 sayılı Elektrik İşleri Etüt Dairesi teşkiline dair Kanununun 17 ve 18 nci maddeleri kaldırılmıştır.

Özel yasama denetimi usullerinin kaldırılması

MADDE 10. — Bu kanunun yürürlüğe girmesine kadar denetlenmesi görevi, yasama organının bu kanunun 1 nci maddesiyle kurulu Karma Komisyondan gayri komisyonlarına verilmiş olan kurumların özel denetim usulleri kaldırılmıştır.

Teklif

İncelenmemiş raporlar

GEÇİCİ MADDE — 1 nci maddede bahis konusu Karma Komisyonun seçimi, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren onbeş gün içinde tamamlanır.

Karma Komisyon, bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce mevcut mevzuat gereğince onaylanmış rapor, bilânço ve kâr ve zarar hesaplarını, bu kanun hükümleri dairesinde derhal görüşmeye başlar ve raporunu yasama meclislerine sevk eder.

Yürürlük tarihi

MADDE 9. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 10. — Bu kanunun yasama organıyla ilgili hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi; diğer hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Geçici Ko.

M. K. K. gereğince verilmiş sermaye ile ilgili raporlardan Kamu İktisadi Teşebbüslerine aidolanlar

GEÇİCİ MADDE 1. — 18 Ocak 1940 tarihli ve 3780 sayılı Millî Korunma Kanununun 45 nci maddesi gereğince verilen sermayeden sağlanan sermaye ve ayrılan fonlar hakkında aynı kanunun 51 nci maddesi gereğince Yüksek Denetim Kurulunun hazırladığı ve işbu kanunun 4 ncü maddesine giren kurumlardan kendilerine bahis konusu sermayeden sermaye sağlanmış veya fon verilmiş olanlara aidolan raporlar, bahis konusu kurumların doğrudan doğruya kendilerine ait olarak Yüksek Denetim Kurulunca hazırlanan raporlar hakkında uygulanan işleme tabi tutulurlar.

M. K. K. gereğince verilmiş sermaye ile ilgili diğer raporlar

GEÇİCİ MADDE 2. — 18 Ocak 1940 tarihli ve 3780 sayılı Millî Korunma Kanununun 51 nci maddesi gereğince düzenlenmiş olup Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilmiş bulunan raporlardan işbu kanunun yürürlüğe girmesine kadar muamelesi tamamlanmamış olan ve işbu kanunun 4 ncü maddesine giren kurumlarla ilgisi olmayan raporlar, aid oldukları dairenin tabii olduğu denetim usulüne tabi tutulurlar.

İlk kuruluş

GEÇİCİ MADDE 3. — 1 nci maddede bahis konusu Karma Komisyonun seçimi, bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren onbeş gün içinde tamamlanır. Bu kanunun yürürlüğe girmesi Türkiye Büyük Millet Meclisinin tadiline veya yasama meclislerinden birinin ara vermesine rashiorsa, seçimler, ilk olağan toplantıdan itibaren aynı süre içinde tamamlanır.

Karma Komisyon, bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce mevcut mevzuat gereğince tasvip edilmiş bilanço ile kâr ve zarar hesaplarını bu kanun hükümleri dairesinde derhal görüşmeye başlar.

Yürürlük tarihi

MADDE 11. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 12. — Bu kanunun yasama organıyla ilgili hükümlerini yasama meclisleri ve diğer hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.



